Pospíšil, Ivo

Symbol a symbolika v teorii, literatuře a kultuře

Slavica litteraria. 2013, vol. 16, iss. 1-2, pp. 231-233

ISBN 978-80-210-6526-0
ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/129137
Access Date: 20. 02. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

čené možností človeka. Glosuje, naznačuje sentencie, nebráni sa gnómam, nasycuje dvojlíniu „príbehu“ vedomostnými a geografickými informácia, využíva čas i priestor, čo napríklad znamená i to, že „zabýval“ v príme roch, odkazoch viaceré známe osobnosti európskej kultúry a vedy, frázami z francúzštiny a pointami duchovného ukotvenia pravdy a poznania vypovedá o tom, čo sa dá a čo sa môže očakávať od života v jeho „veľkosti“ i „všednosti“ na ktorejkoľvek jeho „strane“. A predsa „pretŕča“ rozprávačov pocit samoty, cudzoty, opustenosti, bezmocnosti, ktorý sa nevytráca a neobíde ani personalizovaných titanov európskej kultúry spred storočí v Krčmérym esteticky (rytmus, čas, pohyb, zvuk, pieseň) vyťaženom rozprávaní o umení a jej tvorcovi.

Publikáciu pripravenú Annou Zelenkovou treba odporučiť a želať si, aby sa čím skôr zapojila do aktuálnych foriem a stupňov literárneho vzdelania pre jej schopnosť „povedať, korigovať, rozvinúť a dopovedať“ ustálený „výklad“ tvorivej osobnosti Štefana Krčméryho v literárnych, kultúrnych a spoločenských dejinách minulého i tohto storočia.

Viera Žemberová

SYMBOL A SYMBOLIKA V TEORII, LITERATUŘE A KULTUŘE

Symbol w kulturze: funkcje i semantyka. Redakcja tomu Andrzej Borkowski przy udziale Justyny Urban. Colloquia Litteraria Sedlcensia, t. X. Sieldce: Instytut Filologii Polskiej i Lingwistyki Stosowanej, Uniwersytet Przyrodniczo-humanistyczny w Siedlcach, 2011. 275 s.

Agilní literární vědci a kulturologové, stejně jako lingvisté z univerzity v polských Siedlcích jsou známi svými edicemi, v nichž nezřídka kooperují s jinými univerzitami a mezinárodně respektovanými osobnostmi (Komenský, slavistika, časopis Mirgorod aj.). Tento svazek, který vychází v jejich známé sérii „literárních kolokvií“ je zaměřen na symbol a symboliku.

V prvním oddíle se autoři zabývají některými aspekty symbolu a symboliky (studie jsou psány polsky, rusky, výjimečně anglicky. Taťjana Bilenko (Drohobyč) v rusky psané studii *Символика библейской притчи: sacrum u profanum*, vycházející z díla Hryhorije Skovorody, zkoumá užívání biblických symbolických obrazů a jejich funkci v literatuře a také jejich konjunkturální využívání v současnosti, kdy často dochází k změně sacrum na profanum: to autorka nepokládá za znepokojivou tendenci, vždy podle ní záleží na stavu společnosti, ve které tato změna a proměna probíhá. Transformace sakrálních symbolů v světské, tedy sekularizace biblické symboliky je běžným znakem dneška, jemuž nelze zabránit, spíše sledovat to, aby původní sakrálnost (posvátnost) zcela nevyhasla.

Magdalena Saganiak (Warszawa) ve studii *Od słowa k Słowu. Praca nad symbolem w późnej twórczości romantycznej* srovnává symbol a alegorii (jako odborné literatury využívá spíše jen polské zdroje, od nás bychom mohli uvést např. již dávnější knihu J. Pavelky *Anatomie metafory*, Brno 1982). Konkrétně jí jde o srovnání metafory a symbolu v polské romantické literatuře. Symbol klade proti alegorii v tom smyslu, že symbol je výsledkem vnitřního zážitku, alegorie reprezentuje význam v literární nebo vizuální podobě. Zatímco rozdíl mezi slovem a symbolem mizí, rozdíl mezi symbolem a alegorií si svou platnost uchovává.

Dečka Čavdarova (Šumen) v rusky psané stati *Любовь-символ (Любовь--пир) и символы русского символизма* zkoumá metaforu lásky a potravy a lásky-hostiny, jak se projevuje ve vývoji literatury a zejména v symbolice ruského symbolismu (Vjačeslav Ivanov, Alexandr Blok, Andrej Bělyj). Dochází k závěru, že symbolisté, kteří se snažili zahladit rozpor duše a těla, jej těmito obrazy vlastně zhlazují i vyvolávají zároveň: láska-potrava současně tuto spojnici ruší, ale naráží na ni: objevuje se často v podobě lásky-vína (vinné révy), medu, sladkého plodu, jež mají známé biblické konotace, které brání jejich profanaci.

Galina Gluškova (Doněck) ve stati *К проблеме определения символа* konstatuje, že se dnes symbol často zaměňuje se znakem nebo se s ním identifikuje: k tomu přispěla zejména teorie strukturalismu a postmoderní situace. V duchu doněcké školy, která ukazuje důležitost tajemna a tajemství, prezentuje symbol jako integrující článek lidské komunikace a lidského bytí.

Antoni Czyż (Warszawa – Siedlce) na příkladu symbolického sporu o polskou identitu (Brzozowski – Witkacy – Gombrowicz) ukazuje mylná stanoviska těchto autorů ve vztahu k síle nebo slabosti polské identity; Natalija Dodonova (Taganrog) v anglické studii o komparativní stylistice a místě metafory v překládání tím poněkud uniká z okruhu symboliky a symboliky (překlady A. P. Čechova do angličtiny); Remigiusz T. Ciesielski (Poznań) ukazuje na tajemství symbolu masky v návrzích Josepha Campbella.

V oddíle, kde se zkoumá symbol a symbolika v literárním díle, najdeme různé studie, z nichž vyjímáme jen práci Zygmunta Zbyrowského o symbolice Doktora Živaga, Moniky Zielińské o symbolice stromu v ruské próze a malířství a stať Małgorzaty Okulicz-Kozaryn o vegetativních symbolech u Zenona Przesmyckého (Miriam). V třetím oddíle najdeme kulturologická témata od staroegyptských textů, přes náboženské performance divadelního symbolu a symbolu génia k zoomorfní symbolice (Dmitrij Klimenko).

I když literární historik by asi soudil jinak, domníváme se, že nejpodstatnější je oddíl první, který je zaměřen obecně teoreticky. Nelze říci, že by se tu objevily zcela nové věci, ale přístupy jsou zde proměnlivé, mají různou míru obecnosti, ale přece jen se dotýkají klíčových distinkcí symbolu, alegorie, metafory a znaku. To je myslím podstatné zejména v současné umělecké produkci, která

často spočívá na eliminaci původních významů symbolu a na jejich záměně za znak nebo metaforu. Odborná literatura, o niž se autoři opírají, je však bohužel omezena na jednotlivé autorské národní okruhy – až na čestné výjimky. To do značné míry vymezuje a omezuje, limituje výsledky bádání a nese s sebou nebezpečí opakování nebo variování již řečeného. Vědecký projekt siedlckých literárních vědců jako celek představuje značnou hodnotu a znovu potvrzuje, že univerzita v tomto městě a její filologická a kulturologická bádání se stávají polským a evropským výzkumným centrem.

Ivo Pospíšil

ÚSPĚŠNÝ POKUS O RECEPČNÍ STUDII

Juříčková, M.: *Dva horizonty: Sigrid Undsetová a česká recepce*. Opera Universitatis Masarykianae Brunensis, Facultas Philosophica, Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, č. 400. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 211 s. ISBN 978-80-210-5546-9.

Brněnská nordistka a nositelka vysokého norského státního vyznamenání se ve svém habilitačním spisu úspěšně pokusila ukázat dílo Sigrid Undsetové a vůbec skandinávský fenomén v českém recepčním osvětlení. Od samého počátku se snažila pojmout svou práci jakoby na průsečíku různých přístupů k literatuře: literární komparatistiky, recepční estetiky, ale také nově nastavené literární historie, zejména vzhledem k norskému a vůbec skandinávskému specifiku. Navíc – ve vztahu k tomu, že se dílo Undsetové rodilo a zrálo v první polovině 20. století – zároveň klíčových momentů utváření moderní evropské kultury. Dva horizonty Juříčkové znamenají, jak sama uvádí, primárně horizont norský a český, v němž se však skrývají další dualistické modely. Již sama podoba norské literatury, již autorka nazývá mladou, neboť ji možná ne zcela oprávněně identifikuje se vznikem samostatného novodobého norského státu a tím i s emancipací jeho kultury, je dualitní pozičně: tedy jde o norskou literaturu, která se vždy pohybuje v sepětí s dánskou nebo švédskou a ve vyšší rovině s celým skandinávským kontextem. Důvod, proč o knize píšeme v primárně slavistickém periodiku, je právě její český a obecně komparativní koncept: možná by knize prospěly i další srovnávací sondy (někdy se tu objevuje kontext německý a anglosaský), třeba i do jiných slovanských literatur, z nichž problém recepce ruské by mohl být dost podnětný i pikantní, ale to by se asi již ocitlo za referenčním rámcem studie.

Autorčinou silou je nejen to, že zmapovala recepční fáze tvorby Undsetové v českém prostoru, ale také že ji umístila do obecněji teoretických poloh, o čemž jsme již psali. Škoda, že poněkud stranou zůstal aspekt genologický, ne-